

על שפת שוליו עת ישיקו	רמוני צבעים קול זה בזה	ופעמוני פז יכופר בעד קול	סביב בתוך מכה רעהו בסתר.
פעולת חושב פתיל זהב	אריגת האפור נטווה בכליחוט	משור שש ושני ונתלבש בו	תכלת וארגמן מלב ועד טבור.
פנות כתפיו	כוזהר המאורות	מבהיקות אור	מאבני השם

- 167 על שפת שוליו וכו' – כמו שנאמר (שמות כח, לג): ועשית על־שוליו רמני תכלת וארגמן ותולעת שני על־שוליו סביב, ופעמוני זהב בתוכם סביב.
- 168 עת ישיקו קול – הפעמונים, כמו שאמרו בירושלמי יומא פ"ז ה"ה (מדר, ב): רבי סימון בשם ר' יונתן דבית גוברין וכו' האומר לשון הרע לא היתה לו כפרה, וקבעה לו התורה כפרה: זוגי המעיל. והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו (שמות כח, לה), יבא קול ויכפר על קול. ועיין בבלי זבחים פח ע"ב. מכה רעהו בסתר, עדה"כ דברים כז, כה: ארור מכה רעהו בסתר, ת": ליט דימחי חברה בלישן תליתאי בטומרא. ופירש רש"י: על לשון הרע הוא אומר. ובפרקי דר א ריש פרק נג (קכו, א) דרשו כתוב זה על מספר לשון הרע: כל המספר לשון הרע אין לו חלק לעולם הבא, שנאמר (תהלים קא, ה): מלשני בסתר רעהו אותו אצמית. וכתוב אחד אומר (דברים כז, כד): ארור מכה רעהו בסתר.
- 169 פעולת חושב וכו' – כמו שנאמר (שמות כח, ו): ועשו את־האפוד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור מעשה חשב. אריגת האפור – עיין בביאור לשורה 164.
- 170 פתיל זהב נטווה בכליחוט – כמו שפירש רש"י לשמות כח, ו: שחוט של זהב שזור על כל מין ומין. ויסוד דבריו ביומא עב, א. מלב עד טבור – זה מכוון עם צורת האפוד כפי תיאורו של יוסף בן מתתיהו (קדמוניות היהודים, ספר שלישי, ז, ה (תרגום א. שליט, עמ' 90), שצורת כתונת לו ואורכו אמה. וכן הביא ר' עזריה מן האדומים משם חכמי רומי (מאור עינים, אמרי בינה, ורשא תרנ"ט, עמ' 361): והאפוד אמרו שהוא כדמות שריון המכסה את הגוף פנים ואחור מן הכתפים עד הטבור או קרוב לו. ואולי כך האפוד בפירוש המיוחס לרש"י לדברי הימים א טו, כז: 'ועל דוד אפוד בד, כאותו אפוד של אהרן שהיה כמין שני לבדין אחד לפנים ואחד לאחור ומגיע עד מתניו'. צורה זו של האפוד אינה כצורה שתיאר רש"י בשמות כח, ו שהוא: עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאציליו, רחבו כמדת רחב גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו. ואף הרמב"ם תיאר את האפוד כצורה של רש"י (הלכות כלי המקדש פ"ט ה"ט): האפוד רחבו כרוחב גבו של אדם מכתף אל כתף ואורכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים.
- 171 פנות כתפיו – של האפוד. מבהיקות. מאבני השם – הנתונות בכתפות האפוד, כמו שנאמר (שמות כח, ט. יב): ולקחת את־שתי אבני שהם וגו'. ושמת את־שתי האבנים על כתפת האפד. ומה שאמר הפייטן: כוזהר המאורות מבהיקות אור וכו' – כן סיפר יוסף בן מתתיהו (שם, ספר שלישי, ה, ט עמ' 95): מהאבנים שאמרתי קודם לכן, שהיה הכהן הגדול נושא על כתפיו – הללו היו אבני שוהם וכו' – היתה אחת מאירה כל פעם שהיה אלהים מזדמן לעבודת הקודש, זו שהיתה רכוסה של הכתף הימנית, והיה ברק, שלא היה מצוי בה קודם, (מפציע) ויוצא ממנה ונראה לאנשים במרחק רב מאד. והפייטן מספר ששתי האבנים היו מבהיקות. עיין מה שכתב בדבר האבנים הר"ש ליברמן, בתוספתא כפשוטה, סוטה, עמ' 736–735.

אזכיר גבורות אלוה

פתחם בשמיר זכרון שבטים המתחלקים בשמות ואותות.

פרש ממנו חשב האפור ראש דיברות קדש ארוג במעשהו ויעננו לאחריו אללהי זהב.

175 פני לב האפר קרוץ זרת על זרת מקום ירוכס חשן בטבעות זהב פקד טורי אבן כמספר דגלים שמם חקוק בם וימלאו חשן.

פז מוסבות במילואותם מראה דמותם כמראה עינים

172 פתחום בשמיר - כמו שאמרו בכרייתא בסוטה מת, ב: אבנים הללו (שבאפור ובחושן) וכו' כותב עליהם בדיו ומראה להן שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהן. זכרון שבטים - כמו שנאמר (שמות כח, יב): אבני זכרון לבני ישראל, ונשא אהרן את שמותם לפני ה' על-שתי כתפיו לזכרון. המתחלקים בשמות - כמו שנאמר (שם, שם, י): ששה משמתי על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית. ואותיות - נו"א: ואותות. כמו שאמרו בכרייתא בסוטה לו, א: וחמשים אותיות היו, עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו.

173 פרש ממנו וכו' - כמו שנאמר (שם, שם, ח): וחשב אפרתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה. ויעננו לאחריו - אותו יקשור אחר לבשת האפור.

174 פורק - כלומר מכפר. עון צו - עון של כפירה בה'. והיכן נאמרה האזהרה על עון זה? בראש דברות קדש - בדבר השני של עשרת הדברות (שמות כ, ג. ד): לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תעשה לך פסל וכליתמונה וגו'. הוא שהפייטן אומר: אפרות מסכת אללהי זהב - והוא עדה"כ שמות כ, כג: אללהי כסף ואללהי זהב לא תעשו לכם. ועדה"כ ישעיה ל, כב: ואת אפרת מסכת זהב וגו'. דיברות קדש - עפ"י ירמיה כג, ט. ואמרו בירושלמי יומא פ"ז ה"ה (מר, ב): אפור היה מכפר על עובדי עבודה זרה.

175 פני לב האפר קרוץ זרת על זרת - הוא כצורת האפור שתיאר יוסף בן מתתיהו (שם, ספר שלישי ז, ה, עמ' 90): הוא נארג באורך של אמה (מאריגי) צבעונים שונים ומוזהב ומניח באמצעיתו את החזה מגולה: מקושט הוא בשרוולים ועשוי בכל צורתו ככתונת. ובמקום הגלאי של הבגד ישנה חתיכה בגודל של זרת מקושטת בזהב ובאותם הצבעים שנמצאים באפור. זו נקראת חושן וכו', והוא ממלא בדיוק מה שחסר על החזה באריג האפור והוא מחובר בטבעות של זהב, הנמצאות בכל אחת מזוויותיו, אל טבעות דומות הצמודות לאפור. והוא שהפייטן אומר: מקום ירוכס חשן בטבעות זהב. זרת על זרת - ככתוב (שמות כח, טז) במידת החושן: זרת ארכו וזרת רחבו. מקום ירוכס חשן וכו' - כמו שנאמר שם, כג-כח.

176 פקד - מנה. טורי אבן - ארבעה, שהוא: כמספר דגלים - שהיו ארבעה, והם כתובים בכמדבר ב. ומנין האבנים שבארבעה הטורים שנים עשרה. שמם - של דגלים, כלומר של שנים עשר השבטים, שכל שלושה שבטים היה להם דגל אחד. חקוק בם - בטורי האבנים, כמו שנאמר (שמות כח, כא): והאבנים תהיון על-שמת בני ישראל שנים עשרה על-שמתם. פתוחי חותם איש על-שמו תהיון לשני עשר שבט. וימלאו חשן - כמו שנאמר (שם, שם, יז): ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן.

177 פז מוסבות במילואותם (צ"ל: מוסבות במלואותם) - כמו שנאמר (שם, שם, כ): משבצים זהב יהיו במלואותם, פירושו שיהיו האבנים מוקפות במשבצות זהב. עיין שם שם יא, ורש"י שם. כמראה עינים שהעפעפים מקיפים אותן.

פֶּרֶץ דְּבָקִים	בֵּין אֶפֶר לְחֶשֶׁן	יִכְסֵּה בִּשְׂרָרוֹת	עֲבוֹתוֹת זָהָב.
פֶּשַׁע הוֹפְכִי מִשְׁפָּט	יִמְחָה בְּחֶשֶׁן הַמִּשְׁפָּט	וַיִּצְדִּיקֵנוּ בְּמִשְׁפָּט	אֱלֹהֵי הַמִּשְׁפָּט
180 פְּעֻמוֹנִי פֹּז מוֹקֵף	בֵּין אֶפֶר לְחֶשֶׁן	חוֹבֵר לְנֹזֵר הַקֶּדֶשׁ	עַל־שְׁתֵּי כְּתָפָיו.
צִיץ פֹּז מוֹקֵף	צִיצֵי פְּנִינִים	דִּיבֵק וְחֹבֵר	לְנֹזֵר הַקֶּדוּשָׁה

178 פֶּרֶץ דְּבָקִים וכו' – הריווח שבין טבעות האפור לטבעות החושן העליונות. וקורא לטבעות דבקים, לפי שהן דומות לקשקשי שריון הקרויים דבקים (מלכים א כב, לר. ועיין רש"י שם). הוא דומה לתיאור של יוסף בן מתתיהו (קדמוניות היהודים, ספר שלישי, ז, ה (תרגום א. שליט), עמ' 90), כפי שתיאר את החיבור של החושן לאפור: 'והוא (החשן) מחובר בטבעות של זהב, הנמצאות בכל אחת מזוויותיו, אל טבעות דומות הצמודות לאפור, ובפתיל של תכלת שהיו משחילים אותו בטבעות לקשרן אלו באלו. וכדי שלא יאה המקום באמצע שבין הטבעות רופף, עמדו והמציאו בשבילו רקמה של חוטי תכלת'. נראה שרקמת התכלת של יוסף בן מתתיהו, אלו עבותות הזהב שמזכיר הפייטן, שכנראה חוטי זהב היו טווים בהם. יכסה בשרשרות וכו' – כמו שנאמר (שמות כח, כד. כה): ונתתה את־שתי עבתת הזהב על־שתי הטבעת אל־קצות החשן. ואת שתי קצות שתי העבתת תתן על־שתי המשבצות ונתתה על־כתפת האפר אל־מול פניו.

179 פֶּשַׁע הוֹפְכִי מִשְׁפָּט וכו' – כמו שאמרו בירושלמי יומא פ"ה ה"ה (מר, ב): חושן היה מכפר על מטי דין, כמה דאת אמר (שמות כח, טו): ועשית חושן משפט. אלהי המשפט – עשה"כ מלאכי ב, יז. ודברי השורה הזאת דומים לדיבור שבמוסף של ראש השנה ('כי מקדישך בקדושתך קדשת'): באין מליץ יושר מול מגיד פשע, תגיד ליעקב דבר חק ומשפט, וצדקנו במשפט, המלך המשפט. ועיין 'אתה כוננת', שו' 114: ואוהב משפט וכו', שהטור חזרו במלת משפט.

180 פְּעֻמוֹנִי פֹּז מוֹקֵף – דברים אלה לא ידעתי להולמם. ונראה ששרבוב דברים כאן. שני דיבורים מן השורה שלאחריה: פז מוקף. חובר לנזר הקדש. ודיבור אחד מן השורה 178: בין אפור לחושן.

181 צִיץ פֹּז – כמו שנאמר (שמות כח, לו): ועשית ציץ זהב טהור. מוקף ציצי פנינים – דברי הפייטן יתבררו על פי מה שכתב יוסף בן מתתיהו (שם, ספר שלישי, ז, ו, עמ' 91) בתיאור הציץ: ואשר לכובעו (של הכהן הגדול) הרי היה לו, ראשית, כובע עשוי באופן דומה לכובעים של כל הכהנים (ההדיוטים), וממעל לו היה תפור אליו כובע אחר, של רקם תכלת, שהיה מוקף זר של זהב ועשוי שלשה טורים. עליו צץ (ועלה) גביע של זהב המזכיר את (רמות) הצמח הקרוי אצלנו שכרונא וכו'. לפי צמח זה נעשה הכתר (הכוונה לזר הנזכר תחילה), שהיה מגיע מערפו (של הכהן הגדול) עד לשתי רקותיו. ואילו ה'אִפִּיאִלִּים' (על תיבה זו העיר המתרגם שפירושא אינו ידוע, והיא עשויה ברמות גביע) אינה מכסה את המצח, מקום שם ישנו ציץ זהב, בו חרות שם אלהים באותיות קודש. לפי זה ציצי הפנינים מכוונים לזר של זהב, והוא היה באחורי ראשו של הכהן הגדול, ואליו חיבר את הציץ שהיה על מצחו. נמצא הציץ והנזר משלימים זה את זה לעיגול המקיף את ראש הכהן הגדול. תואר זה של הציץ יש לו חזיון ממקום אחר. ר' עזריה מן האדומים הביא בספרו מאור עינים (ימי עולם פרק נ, ווארשא תרנ"ט, עמ' 361) מדברי חכמי הגוים שראו את כלי הקודש ברומי. והרברים שהביא משם אחר מהם על אודות הציץ מסכימים אף הם עם דברי הפייטן, וז"ל: ובספר אחר רשום אצלם הנקרא משפט העבודות האלהיות אשר במאמרו השלישי פרק אחרון דבר על תכונת בגדי הכהונה שלנו, אמר על הציץ שהיה כובע מחודר נקרא פיתא"לו (אין ספק שיצא להם ממלת פתיל) אשר סביבות שוליו היה נזר זהב עם פרחי רמונים. אפס מצד פניו

אזכיר גבורות אלוה

צניף הוד שם במצחו ועליה הציץ ושיטת שיער בינו למצנפת.

צור עולמים	שם הנערץ	חקוק עלי-ציץ	במכתב חותם
צואת טומאת	עון דם ונסך	ירצה הציץ	כניחוה טהור.

היה לו טס זהב כחצי ירח ושם בן ד' אותיות מפותח עליה. ולפי תיאור זה מכוונים ציצי פנינים שבדברי הפייטן לפרחי הרימונים אשר לנזר הזהב. וגם בתיאור הזה היה הנזר באחורי ראשו ומלפניו הציץ. וכן גם משמע מאגדת בראשית שציץ לעצמו ונזר לעצמו, שדרש: כפלה הרמון (שיה"ש ד, ג) זה הציץ, מבעד לצמתך זה הנזר שהוא קשור מאחוריו (פרק פ', א). מוסיף עליהם הפייטן ומודיע שהציץ והנזר היו מחוברים זה אל זה, ועל פי הדברים האלה יתפרש הכתוב בשמות לט, ל: ויעשו את ציץ נזר הקדש זהב טהור, שלפיכך קורא לו הכתוב בשני שמות, ציץ ונזר הקדש, משום שהוא עשוי שני חלקים: ציץ מלפניו ונזר מאחוריו. ויש שהכתוב קורא לו באחד השמות, בשם ציץ בלבד (שמות כח, לו), ובשם נזר הקדש בלבד (שם כט, ו). וכן בן-סירא ב'שבח אבות עולם' הזכיר עטרת לעצמה, זה הנזר, וציץ לעצמו, שכן הוא אומר בפרק מה, כ (ספר בן-סירא השלם, מהדורת סגל, שי"א):

עטרת פז מעיל ומצנפת וציץ פתוחי חותם קדש.

ציץ פז מוקף ציצי פנינים – בתרגום לשיה"ש ז, ב: כיוהרין דקביעין על כליאל דקורשא דעבד בצלאל אומנא לאהרן כהנא (הרב שמואל אשכנזי). ועיין מהרש"א בחדושי אגדות ליומא עב ע"ב ד"ה ושמא: יקרה היא מפנינים, מכהן גדול שיש עליו פנינים בציץ.

182 צניף הוד שם במצחו – זו כיפה של צמר, כמו שאמרו בבבליא בחולין קלח, א: כיפה של צמר היתה מונחת בראש כהן גדול ועליה ציץ נתון, לקיים מה שנאמר (שמות כח, לו) ושמט אותו על פתיל תכלת. ומיה צורת הכיפה, פירש רב אלפס בשבת פרק במה אשה (כו, ב) וו"ל: ופירוש כיפה של צמר חוטי דעמרא דגדילין ועבדין כי הוצא (בהגהות הב"ח: הימנא כצ"ל) ורחב שתי אצבעות שיעור ציץ כדאמרינן (חולין קלח, א) כיפה של צמר היה מונח בראש כהן גדול ועליו ציץ נתון שנאמר (שמות כח, לו) ושמט אותו על פתיל תכלת. והיוצא מן הדברים הללו פירש ר' עזריה מן האדומים ב'מאור עינים' (ימי עולם פרק מו, וואראש תרנ"ט, עמ' 348), שכיפה לחז"ל הוא פירוש פתיל, והפכה הזאת של כהן גדול לא היתה כפה של חצי כדור לכסות גם הקדקד, אבל היתה כפה היינו היקף רחב שתי אצבעות כרוחב הציץ ומקפת גם כן מצד המצח שעל הצד ההוא היה טס הזהב מחובר. ולשון הפייטן עפ"י זכריה ג, ה: ישימו צניף טהור עלי-ראשו. ושיטת שיעיר וכו' – כמו שאמרו בבבליא בזבחים יט, א: שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניחין (בהגהות הב"ח: מניח) תפילין. ולשון שיטת שיער עפ"י המשנה בכורות פ"ז מ"ב: איזהו קרח כל שאין לו שטה של שער מקפת מאזן לאזן. ובירושלמי כתובות פ"ז ה"ט (ל"א ע"ד) מוכח ששיטה של שער מקפת מאזן לאזן נוי הוא באיש (הר"ש ליברמן). למצנפת – שהיתה בגובה הראש, ותיאור זה של מעשה הציץ ולבישתו אינו כשל רש"י ולא כשל הרמב"ם. ועיין ב'מאור עינים' ימי עולם פרק מו, שהביא את השיטות שנאמרו בלבישת הציץ.

183 צור עולמים – הקב"ה, עדה"כ ישעיה כו, ד: כי ביה ה' צור עולמים. שם הנערץ – עדה"כ תהלים פט, ח: אל נערץ בסוד קדושים רבה. ונסמכו לו שני הכינויים הללו על פי התרגום, שכן תרגום צור עולמים, תקיף עלמאי, ותרגום אל הנערץ: אלהא תקיפא. ובכח"י: האל הנערץ. חקוק על ציץ וכו' – כמו שנאמר (שמות לט, לו): ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש לה'.

184 צואת טומאת עון דם ונסך וכו' – כמו שאמרו בתוספתא מנחות פרק א ה"ו: על מה שציץ מרצה על הדם ועל הקמיצה ועל הנסכים. כניחוה – כקרבן.

185	ציץ נובל	תולעת ולא איש	נחשב לשרת	לחי העולמים
	צופה פני מלך	ובא בחדר קדש	לבוש בדים	ולא בכתם אופיר.
	צו עונש מיתה	לבאי עזרה	לקדש ידים	ורגלים בבואם
	ציר לכן בטרם	גשתו לשרת	ימהר יקדש	ידיו ורגליו.
	צעיריו יגישו	את-תמיד השחר	קרצו וקיפל	דמו וזרק
190	צעד להקטיר קטורת	ולהטיב גרות	להקריב ראש ונתח	חבתים ונסך.
	קידם בצאתו	לבית פרנה בקדש	וסכו מחיצת שש	פינו לבין עם

- 185 ציץ נובל – עדה"כ ישעיה כח, א: וציץ נבל צבי תפארתו. ונמשל אדם בציץ נובל שם ו-ח, ובאיוב יד, ב. וכינה הפייטן את האדם כאן ככינוי זה לפי שנפנה מעניין הציץ שבבגדי הכהן הגדול. תולעת ולא איש – עדה"כ תהלים כב, ז. נחשב – לשון חשיבות, כמו: ולחשבי שמו (מלאכי ג, טז) שם"י: ולדמחשבין ליקרא שמייה. לחי העולמים – כנוסח בברכת ברכה אחרונה.
- 186 צופה פני מלך – רואה פני השכינה. ובא בחדר קדש – נכנס לפניו ולפנים. וכן לעיל שו' 105: לראות פני מלך, לשורר לשרת, לבוא חדריו. לבוש בדים – כמו שנאמר (ויקרא טז, ג. ד): בזאת יבא אהרן אליהקדש וגו'. כתנת-בד קדש ילבש ומכנס-בד יהיו על-בשרו ובאבנט בד יחגר ובמצנפת בד יצנף. ולא בכתם אופיר – שאינו נכנס לפניו ולפנים בבגדי זהב. וכן אמרו בירושלמי יומא פ"ז ה"ג: מפני מה אינו משמש בבגדי זהב וכו'.
- 187 כיוון שהשלים לספר את תואר בגדי הכהן הגדול חזר לספר את סדר העבודה שהפסיק בה בשורה 152: סגן המלבוש יעטוה בדים וכו', והוא מה שאמרו במשנה יומא פ"ג מ"ד: הביאו לו בגדי זהב ולבש. צו – ציווה הקב"ה. עונש מיתה לבאי עזרה וכו' – שנאמר (שמות ל, יט, כ): ורחצו אהרן ובניו ממנו את-ידיהם ואת-רגליהם. בבאם אליהם מועד ירחצו-מים ולא ימתו או בגשתם אליהם מבזבז לשרת להקטיר אשה לה'.
- 188 ציר – זה הכהן הגדול, וכבר כינהו כך בשורה 157. ציר לכן בטרם גשתו – שיעור הדברים: לכן ציר בטרם גשתו. ימהר – שכל מעשי היום בזריזות. ימהר יקדש וכו' – כמו ששנו במשנה יומא פ"ג מ"ד: וקדש ידיו ורגליו.
- 189 צעיריו – נערי משרתיו, עדה"כ ירמיה יד, ג: ואדריהם שלחו צעוריהם (צעיריהם קרי) למים. יגישו לו וכו' – כמו ששנו יומא שם: הביאו לו את התמיד קרצו וכו' קבל את הדם וזרקו.
- 190 צעד להקטיר קטורת וכו' – שם: נכנס להקטיר קטורת של שחר ולהטיב את הנרות, להקריב את הראש ואת האברים ואת החביתין ואת היין. גירסא זו: להקריב את הראש, ולא: ולהקריב בוי"ו, של המשנה בירושלמי היא, וכן גרס הפייטן, וכן עיקר. לפי שתיבת 'נכנס' עולה רק על: להקטיר קטורת של שחר ולהטיב את הנרות, שלשם כך נכנס להיכל. אבל להקריב את הראש ואת האברים וכו', יצא מן ההיכל אל העזרה להקריבם במזבח. אבל במשניות הגירסא: ולהקריב בוי"ו. וכן בכמה כ"י של הפיוט. עיין בשינויי נוסחאות. ועיין במשניות דפוס ראם בשינויי נוסחאות שהביאו גם גירסת: והקריב. ואף גירסא זו יש בה הבדלה בין הקטרת הקטורת והטבת הנרות שהיו בהיכל ובין הקרבת הראש והאברים וכו' שהיתה בעזרה.
- 191 קידם בצאתו – מיהר בצאתו מן ההיכל אל העזרה, לאחר שהקריב את הראש ואת האברים וכו' מיהר

אזכיר גבורות אלוה

קידש ופשט	וטבל וסיפג	ועטה כלי בר	ושב ונתקדש.
קרב אצל	פר חטאתו	והוא עומד	בין אולם ולמזבח
קם תת ידו	על־ראשו בסבל	להתודות בעד	עצמו ונויהו.

195 סומך שתי ידיו עליו ומתודה, וכך היה או' אָנָא הָשֵׁם חֲטָאתִי עֲוִיתִי
פִּשְׁעִי לִפְנֵיהֶ אֲנִי וּבֵיתִי אָנָא הָשֵׁם כִּפְרִינָא עַל הַחֲטָאִים עֲלִיהֶ עֲוֹנוֹת
וְעַל הַפְּשָׁעִים שְׁחָטָאתִי שְׁעוֹתִי שְׁפָשַׁעְתִּי לִפְנֵיהֶ אֲנִי וּבֵיתִי. כַּכֵּת'
בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ לֵאמֹר כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם וְלִטְהַר אֶתְכֶם]

לבית הפרוה. לבית פרוה בקדש וכו' – כמו ששנו במשנה יומא פ"ג מ"ו: הביאוהו לבית הפרוה ובקדש
היתה, פרסו סדיו של בוך בינו לבין העם.

192 קידש ופשט וכו' – כמו ששנו שם: קדש ידיו ורגליו ופשט, וכו', ירד וטבל עלה ונסתפג, הביאו לו
בגדי לבן לבש וקדש ידיו ורגליו.

193 קרב אצל פר חטאתו – כמו ששנו שם פ"ג מ"ח: בא לו אצל פרו ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח.

194 קם תת ידו על־ראשו – בא לסמוך, ור"ל: ידיו, שתיהן. שסמיכה על הראש בשתי ידיים (משנה מנחות
פ"ט מ"ח). ונראה שגירסת ידו יסודה בכתוב בויקרא טז, כא: וסמך אהרן את־שתי ידיו (ידיו קרי) על
ראש השעיר, שהכתיב כאן: ידו. ומכאן למדו במנחות צג, ב: זה בנה אב כל מקום שנאמר (בסמיכה)
ידו הרי כאן שתיים. וכן הוא בספרא אחרי מות פרשה ד, ד. בסבל – בכובדו, כמו שאמר ר' יוסה בירושלמי
חגיגה פ"ב ה"ב (עז, ד): זאת אומרת שצריך אדם לכבוש את כובדו, כלומר שצריך לסמוך בכל כוחו.
להתודות בעד עצמו ונויהו – על חטאיו ועל חטאי ביתו. וכן דרשו בספרא שם פרשה ב, ב: וכפר
בעדו ובעד ביתו (ויקרא טז, ו), זה וידיו דברים. וביתו זו אשתו (משנה יומא פ"א מ"א). ונויהו – זה
ביתו, ע"ד תהלים סח, יג: ונות בית.

195–199 סומך שתי ידיו עליו ומתודה וכו' מכל חטאתיכם לפני השם – כן כלל הנוסח במשנה יומא
פ"ג מ"ח. אבל בפרטיו הוא ערוך על פי מה שביררו בוא בספרא אחרי מות פרשה ב (מהדורת אייזק
הרש ווייס), וכך הנוסח שם: אלא כך היה מתודה אָנָא הָשֵׁם חֲטָאתִי עֲוִיתִי וּפִשְׁעִי לִפְנֵיהֶ אֲנִי וּבֵיתִי.
אָנָא הָשֵׁם כִּפְרִי נָא לַחֲטָאִים וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעִים שְׁחָטָאתִי וּשְׁעוֹתִי וּשְׁפָשַׁעְתִּי לִפְנֵיהֶ אֲנִי וּבֵיתִי כַּכֵּתוֹב
בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ לֵאמֹר כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לִטְהַר אֶתְכֶם. ובסדר 'אתה כוננת עולם כרב חסד'
כתוב בפעם השנייה: אָנָא בִּשְׁמִי. ועיין תוספתא כפשוטה להר"ש ליברמן, כיפורים ריש, פרק ב, עמ'
753–756. ועיין במאמרו של ר' אברהם גולדברג: נוסח הוידוי של כהן גדול, מחניים, קט, תשכ"ו, עמ'
67–70.

197 ככתוב בתורת משה עבדך – ויקרא טז, ל.

198–202 והכהנים והעם וכו' לעולם ועד – במשנה כתוב נוסח זה בוידוי השלישי יומא פ"ו מ"ב, ושם
הנוסח: והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים שם המפורש (ברפוס ראם בשינויי נוסחאות
מכ"י קמברידג': בזמן ששומעין את שם המפורש) שהוא יוצא מפי כהן גדול (במלאכת שלמה: אית
דגריסי מפי כ"ג בקדושה ובטהרה. ועיין במשניות דפוס ראם בשינויי נוסחאות ובמבוא לנוסח המשנה
לר"נ אפשטיין, עמ' 971) היו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד. ועיין לר"נ אפשטיין במבוא לנוסח המשנה, עמ' 972 שכתב, כי הנוסח ו'הכהנים וכו'
לא היה במשנה אלא הוסיפוהו מתוך סדרי העבודה, שהיו נאמרים מימים ראשונים בלשון המשנה, כיומא

200 מכל חטאתיכם לפני השם. והכהנים והעם, העומדים בעזרה והמשמשים בהיכל, בזמן ששומעים את השם המפורש המפורא שיוצא מפי כהן גדול בקרֹושה ובקֹושה היו כורעים ומשתחווים ונופלים על־פניהם ואו' ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. אף הוא מתכוון לגמור את השם כנגד המברכים ואומר להם: תטהרו.

קדמה לשער איתון לצפון מזבח	ילווהו בכבוד	כפני משנה.
205 קימת שעירים קובצם על יד הלא שם היתה וטורף ומעלה	ובלי בית הנחת זה לחי עולם	גורלות זהב. וזה למיתת צוק.
קחתו בימין קשי מעללי דור פור חקוק לשם בשמאל אם יעל	סגן ישמיע לו ראש בית אב ישיח	הגביה ימינה, הגביה שמאלה.

נו ע"ב, 'שבעת ימים' (אלבוגן, שטוריען, 103) וסדר 'אתה כוננתה' (עיסור ה יוה"כ, ד וורשוי, קח, א). ויש שהוסיפוהו כאן בפ"ו, על יד המשנה שלנו, ויש ששינו הלשון, ויש שהוסיפוהו בפ"ג.
202–203 אף הוא מתכוון וכו' תטהרו – כתוב בטור אורח חיים הלכות יום הכיפורים סוף סימן תרכ"א: וזהו שייסד הפייט ואף הוא היה מכין לגמור את השם כנגד המברכין, שהיה מאריך בשם בנעימות קול עד שהיו כורעין ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואז מסיים: תטהרו. תטהרו – הוא סוף פסוק ויקרא טז, ל.

204 קדמה לשער איתון וכו' – כמו ששנו ביומא פג מ"ט: בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח, הסגן מימין וראש בית אב משמאלו. אלה כהני משנה, אשר ילווהו בכבוד, מבין האולם ולמזבח. שער איתון – יחזקאל מ, טו. הוא שער התור. עי' ירושלמי עירובין פ"ה ה"א.

205 קימת שעירים וכו' – עמידת שעירים, ששם עמדו, כמו ששנו שם: ושם שני שעירים וקלפי היתה שם ובה שני גורלות, של אשכרוע היו ועשאן בן גמלא של זהב. וכינה הקלפי: כלי בית הנחת גורלות. עיין ר"מ זכס בקובץ מעשי ידי גאונים קרמונים, לראזענבערג, עמ' 87.

206 קובצם – נו"א: קובצם. על יד – ע"ד משלי יג, יא. וטורף ומעלה וכו' – כמו ששנו ביומא פ"ד מ"א: טרף בקלפי והעלה שני גורלות, אחד כתוב עליו לשם ואחד כתוב עליו לעזאזל. לחי עולם – לשם, ע"ד דניאל יב, ז. למיתת צוק – לעזאזל, וכך שנו ביומא פ"ו מ"ד: עשר סוכות מירושלם ועד צוק.

207 קחתו בימין פור וכו' – אם כהן גדול לוקח בימינו את הגורל שכתוב עליו לשם, כמו ששנו שם פ"ד מ"א: אם של שם עלה בימינו הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך. חקוק – כירושלמי יומא פ"ד ה"א (מא, ב): הרא אמרה חקוקים היו.

208 קשי מעללי דור בשמאלו אם יעל – כלומר אם בגלל עוונות הרור עלה גורל של שם בשמאל, והוא אינו סימן יפה. כמו שאמרו בירושלמי פ"ו ה"ג (מג, ג): כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים גורל של שם עולה בימין, משמת שמעון הצדיק פעמים בימין פעמים בשמאל. ראש בית אב ישיח וכו' – כמו ששנו במשנה ביומא פ"ד מ"א: ואם של שם עלה בשמאלו ראש בית אב אומר לו אישי כהן גדול הגבה שמאלך.

קפץ ונתנם על שני השעירים והצריח בקול רם זה לשם יהיה חטאת
קשר שני בראש המשתלח הפכו למדבר וזה לבית השחיטה. 210

קם ובא לו שניה אצל פרו וסמך שתי ידיו עליו והתנדף

וכך היה אומר אנא השם יהוה חטאתי עויתי פשעתי לפניך אני וביתי
ובני אהרן עם קדושה אנא בשם יהוה כפרנא לחטאים ולעונות ולפשעים
שחטאתי שעויתי שפשעתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושה
ככתוב בתורת משה עבדך כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם 215
מכל חטאותיכם לפני יהוה. והכהנים והעם העומדים בעזרה בשעת
שהיו שומעים את השם המפורש יוצא מפי כ"ג בקדושה ובטהרה היו
כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד. ואף הוא היה מתכוין לגמור את השם אחר המברכים ואמר
להם: תטהרו. 220

רצחו כדת וקבל דם בכלי ואחר ימרינו במעלות אולם

209 קפץ – מהיר, כמו: זקנה קפצה עליו (תענית ה, ע"ב). ונתנם על שני השעירים וכו' – כמו ששנו יומא
פ"ד מ"א: נתנם (כך הגירסא במשנה בירושלמי, ובמשניות ראם: נתנו, ועיין שינויי נוסחאות שם) על
שני שעירים ואמר לה' חטאת.

210 קשר שני וכו' – שם פ"ד מ"ב: קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח והעמידו כנגד בית שלוחו
ולנשחט כנגד בית שחיטתו. בבבלי יומא מא ע"ב מפרשים את הריבוי 'ולנשחט כנגד בית שחיטתו'
שקשרו לו לשון כנגד צווארו. אבל מדברי הפייטן משמע שפירש, שאת שעיר החטאת העומד לשחיטה
מעמיד כנגד בית שחיטתו, וזה פירוש שהתלמוד רוחה. ומכאן ראה שהפייטן ארץ ישראלי ולא ראה
את הבבלי. ועיין במבוא.

211 קם ובא לו וכו' – שם פ"ד מ"ב: בא לו אצל פרו שנייה וסמך שתי ידיו עליו ונתורה (כך הגירסא
במשנה שבירושלמי, ובמשניות ראם: וסומך. ומתורה. ועיין בשינויי נוסחאות שם גם גירסת והתורה).

212 אנא השם – שם הויה הכתוב אחריו אינו במשניות, וכן שם הויה הכתוב בשורה שלאחריה לאחר אנא
בשם. לעניין נוסח הורדיו עיין בבאור למעלה לשורות 195–203.

221 רצחו – שחטו, כמו קרצו, יומא פ"ג מ"ד. ובבבלי לב, ב: מאי קרצו, אמר עולא לישנא דקטילא הוא.
וקבל דם וכו' – שם פ"ד מ"ג: שחטו וקבל במזרק את דמו ונתנו למי שהוא ממרס בו על הרובד הרביעי
שבהיכל. בבבלי יומא מ"ג ע"ב נתקשו בלשון זה של המשנה, ורב יהודה מגיה הגירסא, ואומר: תני
של היכל. ופירש רש"י: כשיוצא מן ההיכל לעזרה מונה את הרובדיו והיו האי רביעי להיכל. והפייטן
שלא ראה את הבבלי אינו משתמש בהגהה של רב יהודה, אלא מפרש את דברי המשנה, שהממרס
היה עומד: במעלות האולם אלו המעלות שבעזרה שהיו עולים בהן מן העזרה לאולם ולהיכל. וכן
אומר הירושלמי (יומא פ"ד ה"ג: מא, ג) שהכוונה לעזרה: כיני מתנייתא על הרובד הרביעי שבעזרה.
אבל הפייטן כלל ולא הזכיר מניין הרובד. ועיין מבוא לנוסח המשנה, אפשטיין, 328–330.

רמס כבש	ועלה למזבח	ובירו מחתת	פז הארום.
רשפים מלאה	מפני מערב	ירד ושמה	ברוכד המרצפת
ריעיו יוציאו	לו את הכף	וכלי בית צבירת	דקת הדק.
- 225 רוקח מלא חפניו נתן לתוך כף ימין על שמאל
ריכב כוכב	נהל על שמאל	נהל בשמאל	ומחתה בימין
ריגיל בקרבם	מנגב לצפון	ובהגיעו שב	בעקב הפרוכת.
			עד חצי הבית
- 222 רמס – דרך וצעד ועלה בכבש למזבח (שם פ"ד מ"ג). ובירו מחתת – שם פ"ד מ"ג: נטל מחתה וכו'. מחתת פז הארום – שם פ"ד מ"ד: בכל יום היה זהבה ירוק והיום אדום.
- 223 רשפים – גחלים לוחשות (עין ספרא, אחרי מות פרק ג' ס' ה). מלאה – כמו שנאמר ויקרא טז, יב: ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' וגו'. מפני מערב – כמו שדרשו בספרא, אחרי מות, פרק ג' ס' ו: מעל המזבח, יכול כולו, תלמוד לומר אשר לפני ה', הא כיצד, הסמוך למערב. ירד וכו' – משנה יומא פ"ד מ"ג: וירד והניחה על הרובד הרביעי שבצורה. ועין משניות ראם בשינוי נוסחאות שמביא גירסאות שאין שם 'הרביעי'.
- 224 ריעיו יוציאו לו את הכף – שם פ"ה מ"א: הוציאו לו את הכף ואת המחתה. וב'אתה כוננת', שו' 155: לפניו יובילו כף הזהב והמגס אשר בה קטורת הדקה. וכלי בית צבירת דקת הדק – זו המחתה (עין ר"מ זכס, בקובץ מעשי ידי גאונים קדמונים של ראזענבערג, עמ' 87), על שם מה שאמרו שם: צבר את הקטורת על גבי גחלים. ודקת הדק – זו הקטורת, על שם מה שאמרו שם פ"ד מ"ד: בכל יום היתה דקה והיום דקה מן הדקה.
- 225 רוקח – קטורת, על שם (שמות ל, לה) קטרת רוקח. מלא חפניו וכו' – משנה יומא פ"ה מ"א: וחפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף וכו' נטל את המחתה בימיו ואת הכף בשמאלו.
- 226 ריכב וכו' – הרכיב משא ידו ימין על ידו שמאל, כמו ששנו שם פ"ד מ"ד: בכל יום היתה ידה קצרה והיום ארוכה. ואמרו בירושלמי יומא פ"ד ה"ד (מא, ג): בכל יום לא היה בה אמה גמורה והיום היה בה אמה ומחצה, כדי שתהא הזרוע מסייעת. וזרוע היינו שמאל, שאמרו בניזר דף ג, ב: ומנין לאומר שמאל שהיא שבועה, שנאמר (ישעיה סב, ח): ובזרוע עוזה. ועין רש"י שם ועין תוספתא כפשוטה לר"ש ליברמן כפורים עמ' 768. והשמאל בהיכל – כדעת אית תניי בירושלמי יומא פ"ה ה"ג (מב, ב) תני ממוזבח הזהב ולמנורה היה נכנס. והוא צד שמאל של העזרה לכהן גדול ההולך ופניו כלפי קודש הקדשים. ובבבלי יומא נא ע"ב נתפרש שם האית תניי: ר' יהודה. בעקב הפרוכת – בשביל להגיע לקצה הפרוכת שבדרום, כמו ששינוי ביומא פ"ה מ"א: החיצונה היתה פרופה (כל' פתוחה) מן הדרום ודרך שם היה נכנס. ועקב היינו סוף וקצה, ואתה תשופנו עקב בבראשית ג, טו, ת"א: ואת תהי נטיר לה לסופא. ופרוכת שתיים במשמע, כמו ששנו ביומא שם: עד שמגיע לבין שתי הפרוכת. ופירש ר' משה זיידל שהסגול יש שהוא משמש סימן לריבוי, כמו: שלשת הנפת (יהושע יז, יא).
- 227 ריגיל בקרבם – בין שתי הפרוכת, שם פ"ה מ"א: מהלך ביניהן עד שמגיע לצפון. ובהגיעו וכו' – שם: הגיע לצפון הופך פניו לדרום, מהלך לשמאלו עם הפרוכת עד שהוא מגיע לארון. והארון עומד בחציו של הבית בין צפון לדרום, כמו שאמרו בבבלי בבבלי בבבא בתרא צט, א: ארון שעשה משה יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח ורוח.